

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده الهیات

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان

واکاوی فقهی و حقوقی اعمال مجازات سلب حیات (اعدام) و
چالش‌های پیرامون آن بر مبنای امکان‌سنجی و اقتضای زمانی

دانشجو

زینب صفاری

استاد راهنما

دکتر فریبا حاجیعلی

شهریور ماه سال ۱۴۰۱

Title: Jurisprudential and legal analysis of the imposition of the death penalty (execution) and the challenges surrounding it based on feasibility and timeliness	
Surname: Saffarii	Name: Zeynab
First Supervisor: fariba Hajiali Affiliation: Department of ....., Faculty of ....., Alzahra University, Tehran, Iran.	Second Supervisor: Affiliation: Department of ....., Faculty of .....,..... (University)....., ...(city), ...(country)...
First Advisor:: Zahra Al Eshagh Khomeini Affiliation: Department of ....., Faculty of .....,..... (University)....., ...(city), ...(country)...	Second Advisor: Affiliation: Department of ....., Faculty of .....,..... (University)....., ...(city), ...(country)...
Degree:: Master's thesis (M.A)	
Department: Theology	
Faculty: Theology	
Alzahra university	
Subject: Department Jurisprudence and Foundations of Islamic Law	Field::
Abstract: Today, due to the modernization of methods to respond to the criminal phenomenon, at some point in time, the execution of some punishments may be stopped at the discretion of the Islamic ruler due to attracting higher interests or repelling more important corruptions. The ruler of the Islamic society, by holding two important institutions, the "secondary ruling" and the "governmental ruling", can temporarily suspend some of the rulings or change the manner of their implementation. In the meantime, the element of "expediency" has given flexibility to Islamic punishments, especially the death penalty. The results of the present study indicate that the criteria of expediency in the implementation of rulings taking into account the time and place, including the need to comply with the purposes of Sharia, compliance with Islamic norms and values, the need for general expediency, the need for rational expediency, the need for certainty, necessary Being and finally observing is important. The rule of precaution in temperature, the rule of basing limits on negligence, the principle of truthfulness of temperature, the rule of understanding and the principles of ease and tolerance are considered as the rules and principles of jurisprudence that support the right to life accepted by most Imami jurists. From a legal perspective, the moral basis of punishment, the basis of instruction and intimidation, the basis of social adaptation of the offender and the basis of deprivation of power of the offender as the legal basis of punishment from the perspective of the purpose of punishment and punishment model, correctional model, crime risk management model The legal doctrine has been studied from the perspective of the punishment response model under the title of legal bases of punishment. In order to summarize the arguments for and against the execution or non-execution of life sentences (execution) with emphasis on time requirements, reasons such as establishing justice, providing justice in the death penalty, justice in retaliatory executions, justice in executions related to sexual crimes, preservation The social system, the right to life (preservation of the population), the family unit (preservation of the generation), the establishment of security, beliefs, crime prevention, the purification of the offender, recovery and revenge have been cited by those in favor of execution of life sentences (execution). Deterrence, lack of sovereignty of the government over the right to life of citizens, non-compliance with the school of restorative justice and rehabilitation of criminals, violation of the principles governing punishment, contradiction with the feeling of humanity, erroneousness of criminal trials and violation of the general social contract; It is a pretext for the opposition not to accept the execution of life imprisonment. on the other hand; There are challenges and ambiguities in the implementation of life sentences (execution), including the challenge of irreparable basis in life imprisonment, humanitarian challenges in the implementation of life imprisonment, ambiguity about the presumption of non-functioning life sentences, vacuum Regarding the consequences of abolishing the death penalty, ambiguities in the manner of applying the death penalty, ambiguities regarding the limits of authority in the manner of execution, the challenge of not having a suitable alternative to imposing the death penalty is to provide solutions such as changing the method of inferring sentences. To reason as one of the sources for deriving rulings and especially the specialization of ijthad and jurisprudential council regarding the implementation of government rulings is one of the ways out of the above challenges that is effective in the efficiency and updating of jurisprudential rulings in the guise of dynamic jurisprudence. . The findings of the present research indicate that in the Islamic Shari'a rulings, including the criminal rulings, the requirements of the time, meaning the real and logical needs of human society, have been considered in all eras and all sharia rulings, especially criminal rulings and criminal policy. Affect. Accordingly, expediency in Islamic criminal law, especially the application of life-threatening punishments and the observance of the requirements of the time, is both a necessity and an opportunity and is considered a threat and challenge. With a descriptive-analytical method, the author seeks to analyze and explain the legal jurisprudence of the application of the death penalty and the challenges surrounding it based on feasibility and timeliness and to provide solutions to eliminate the existing challenges.	
Keywords: The requirements of the time, the punishment of taking life, murder, retribution, execution	

عنوان: واكاي فقهی و حقوقی اعمال مجازات سلب حیات (اعدام) و چالش‌های پیرامون آن بر مبنای امکان‌سنجی و اقتضای زمانی	
نام خانوادگی: صفاری	نام: زینب
استاد راهنمای اول: دکتر فریبا حاجیلی	استاد راهنمای دوم:
وابستگی سازمانی: گروه..... دانشکده..... دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.	وابستگی سازمانی: گروه..... دانشکده..... دانشگاه..... (شهر)..... (کشور).....
استاد مشاور اول: دکتر زهرا آل اسحق خوئینی	استاد مشاور دوم:
وابستگی سازمانی: گروه..... دانشکده..... دانشگاه..... (شهر)..... (کشور).....	وابستگی سازمانی: گروه..... دانشکده..... دانشگاه..... (شهر)..... (کشور).....
مقطع: کارشناسی ارشد گروه: الهیات دانشکده: الهیات	
دانشگاه الزهراء (س)	
رشته / گرایش: الهیات گرایش فقه و مبنای حقوق اسلامی	زمینه پژوهش:
چکیده:	
<p>امروزه به علت روزآمدی شیوه‌های پاسخ‌دهی به پدیده مجرمانه، ممکن است در برهه‌ای از زمان، اجرای برخی از کیفرها به علت جلب مصالح بالاتر یا دفع مفاسد مهم‌تر، به تشخیص حاکم اسلامی متوقف گردد. حاکم جامعه اسلامی با در دست داشتن دو نهاد مهم «حکم ثانوی» و «حکم حکومتی» می‌تواند برخی از احکام را به صورت موقت متوقف کرده یا شیوه اجرای آن را تغییر دهد. در این بین عنصر «مصلحت» نیز رخصت انعطاف‌پذیری به مجازات‌های اسلامی خاصه اعمال کیفر سلب حیات را داده است. نتایج پژوهش پیش رو حاکی از این است که ضوابط مصلحت در اجرای احکام با احتساب مقتضای زمانی و مکانی شامل لزوم هماهنگی و همسویی با مقاصد شرع، موافقت با ارزش‌ها و موازین اسلامی، لزوم عمومی بودن مصلحت، لزوم عقلانی بودن مصلحت، لزوم قطعی بودن، ضروری بودن و در نهایت رعایت اهم و مهم می‌باشد. قاعده احتیاط در دماء، قاعده ابتناء حدود بر مسامحه، اصل حقن دماء، قاعده درء و اصول سهولت و مدارا به عنوان قواعد و اصول فقهی حامی حق حیات مورد پذیرش اکثر فقهای امامیه محسوب می‌گردد. از منظر حقوقی نیز مبنای اخلاقی کیفر، مبنای عبرت‌آموزی و ارعاب‌انگیزی، مبنای بازسازی اجتماعی بزهکار و مبنای سلب توان بزهکار به عنوان مبنای حقوقی اعمال کیفر و از دیدگاه هدف مجازات، مدل سزادهی، مدل درمانی-اصلاحی، مدل ترمیمی، مدل مدیریت ریسک جرم تحت عنوان مبنای حقوقی اعمال کیفر از منظر مدل پاسخگویی به مجازات مورد مطالعه دکترین حقوقی قرار گرفته است. در راستای جمع‌بندی ادله موافقان و مخالفان اجرا یا عدم اجرای مجازات‌های سالب حیات (اعدام) با تأکید بر مقتضیات زمانی، دلایلی همچون برقراری عدالت، تأمین عدالت در مجازات اعدام، عدالت در اعدام‌های قصاصی، عدالت در اعدام‌های مرتبط با جرایم جنسی، حفظ نظام اجتماعی، حق حیات (حفظ نفوس)، کانون خانواده (حفظ نسل)، برقراری امنیت، اعتقادات، پیشگیری از جرایم، تہذیب مجرم، تشفی و انتقام مورد استناد موافقان اجرای مجازات‌های سالب حیات (اعدام) بوده و دلایلی همچون عدم ارعاب و بازدارندگی، عدم حاکمیت دولت بر حق حیات شهروندان، عدم همسویی با مکتب عدالت ترمیمی و بازپروری بزهکاران، نقض اصول حاکم بر مجازات‌ها، مغایرت با احساس بشر دوستی، خطاپذیری محاکمات جنایی و همچنین نقض عموماً قراردادی اجتماعی؛ دست‌مایه‌ای در راستای عدم پذیرش اجرای مجازات‌های سالب حیات (اعدام) از سوی مخالفان می‌باشد. از سویی دیگر، چالش‌ها و ابهاماتی در راستای اجرای احکام سلب حیات (اعدام) به چشم می‌نماید که از جمله آن چالش مبنای جبران‌ناپذیری در مجازات سالب حیات، چالش‌های بشردوستانه در اعمال مجازات سالب حیات، ابهام پیرامون فرض عدم کارکرد مجازات‌های حدی سالب حیات، خلأهای پیرامون پیامد لغو مجازات سلب حیات، ابهامات موجود در نحوه اعمال مجازات سلب حیات، ابهامات در خصوص حدود اختیار حاکم در شیوه اجرای اعدام، چالش عدم جایگزین مناسب برای اعمال مجازات سلب حیات می‌باشد که ارائه راهکارهایی از جمله تغییر در شیوه استنباط احکام، توجه به عقل به عنوان یکی از منابع استنباط احکام و خاصه تخصصی شدن اجتهاد و شورای فقهی در خصوص اجرای احکام حکومتی از جمله طرق برون‌رفت از چالش‌ها و معضلات مذکور می‌باشد که در کارآمدی و روزآمد شدن احکام فقهی در پوشش و لوای فقه پویا موثر است. یافته‌های تحقیق پیش رو حاکی از این است که در احکام شرعی اسلام و از جمله احکام جزایی، مقتضیات زمان به معنای نیازهای واقعی و منطقی جامعه بشری در هر دوران مورد توجه قرار گرفته و بر تمامی احکام شرعی و خاصه احکام جزایی و سیاست کیفری تأثیر می‌گذارد. بر همین مبنای مصلحت‌سنجی در حقوق جزایی اسلام خصوصاً اعمال کیفرهای سالب حیات، ضمن رعایت اقتضات زمانی، از یک منظر لازم و فرصت است و از دیگر سو چالش و تهدید به شمار می‌رود. پژوهش پیش رو در چهار فصل مجزا تدوین گشته که پس از بیان کلیات تحقیق که شامل مفهوم‌شناسی، ادبیات تحقیق، روند پژوهی تاریخی و پیشینه موضوع می‌باشد در فصل دوم به تحلیل مبنای فقهی حقوقی تأثیر مقتضیات زمانی بر مجازات‌های سالب حیات پرداخته و فصل سوم نیز در راستای تحلیل محتوا و بررسی امکان‌سنجی در تأثیر مقتضیات زمانی به تبیین ادله موافقان و مخالفان اجرا یا عدم اجرای مجازات‌های سالب حیات با تأکید بر مقتضیات زمانی اختصاص یافته است. در خاتمه نیز نگارنده با روش توصیفی تحلیلی به بررسی خلأها و چالش‌های پیرامون اعمال مجازات‌های سالب حیات و ارائه راهکارهایی در راستای مرتفع نمودن چالش‌های موجود پرداخته است.</p>	
کلیدواژه‌ها: مقتضیات زمان، مجازات سلب حیات، قتل، قصاص، اعدام	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده الهیات

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان

واکاوی فقهی و حقوقی اعمال مجازات سلب حیات (اعدام) و
چالش‌های پیرامون آن بر مبنای امکان‌سنجی و اقتضای زمانی

دانشجو

زینب صفاری

استاد راهنما

دکتر فریبا حاجیعلی

استاد مشاور

دکتر زهرا آل اسحق خوئینی

شهریور ماه سال ۱۴۰۱

اینجانب زینب صفاری دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته الهیات گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۴۰۱/۰۶/۳۰ از پایان‌نامه خود تحت عنوان: «واکاوی فقهی و حقوقی اعمال مجازات سلب حیات (اعدام) و چالش‌های پیرامون آن بر مبنای امکان‌سنجی و اقتضای زمانی» با کسب درجه عالی دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم:

۱. این پایان‌نامه / رساله دستاورد پژوهش اینجانب بوده و محتوای آن از درستی و اصالت برخوردار است.
۲. این پایان‌نامه / رساله و محتوای آن تاکنون توسط اینجانب یا فرد دیگری برای دریافت مدرک یا امتیاز در هیچ کجا ارائه نشده است.
۳. مقالات مستخرج از این پایان‌نامه / رساله کاملاً منطبق بر آن بوده و از هرگونه جعل‌داده و یا تغییر اطلاعات پرهیز خواهم نمود.
۴. در همه آثار مستخرج از این پایان‌نامه / رساله، نام استاد(ان) راهنما و در صورت تشخیص استاد راهنمای نخست، نام استاد(ان) مشاور و نشانی رایانامه سازمانی آنان را درج خواهم کرد.
۵. حق نشر، تکثیر و درآمدهای حاصل از این پایان‌نامه / رساله مطابق آیین‌نامه مالکیت فکری و تجاری‌سازی دانشگاه الزهرا مصوب هیات امناء دانشگاه مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۳۰ متعلق به دانشگاه است و هرگونه بهره‌مندی و یا نشر دستاوردهای حاصل از این تحقیق اعم از چاپ کتاب، مقاله و ...، چه در زمان دانشجویی و یا بعد از فراغت از تحصیل، با کسب اجازه از معاونت پژوهشی دانشگاه مجاز می‌باشد و چنانچه تدوین پایان‌نامه / رساله منجر به اختراع و یا دستیابی به دانش فنی جدید شود، مشمول احکام مرتبط با اختراع اثر و یا نوآوری، مندرج در آیین‌نامه فوق خواهد بود.
۶. حقوق معنوی همه کسانی را که در به‌دست آمدن نتایج اصلی پایان‌نامه / رساله تاثیرگذار بوده‌اند، رعایت کرده و هنگام به کار بردن دستاورد پژوهش‌های دیگران در آن، با دقت و به درستی به آن‌ها استناد نموده‌ام، در غیر این صورت برابر قوانین و مقررات مسئول بوده و دانشگاه در این خصوص مسئولیتی ندارد.
۷. در صورت اثبات تقلب در تهیه پایان‌نامه / رساله، برابر قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در وزارت علوم با دانشجو رفتار خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

زینب صفاری
تاریخ و امضا ۱۴۰۱/۰۶/۳۰

این پایان‌نامه / رساله با حمایت مالی ..... انجام رسیده است.

(ویژه پایان‌نامه / رساله‌هایی که موافقت معاونت پژوهشی دانشگاه الزهرا و سازمان حمایت‌کننده را دارند.)

بنام خدا

شماره: ۰۱/۴۲۲۸/د
تاریخ: ۱۴۰۱/۰۶/۲۷

دانشگاه الزهرا

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

هیأت داوران، پایان نامه کارشناسی ارشد خانم زینب صفاری در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی با
عنوان:

واکاری عقرب و حقوقی اعمال میزات سلب حیا (اعلام) و حاشیهای
برامون آن بر سبای امکان سنجی و انتقائی زمانی
را در تاریخ 1401/06/30 با درجه ..... بی.لیج..... ارزیابی کرد.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	دانشگاه یا موسسه	امضا
دکتر فریبا حاجعلی	راهنما	دانشیار	دانشگاه الزهرا	
دکتر زهرا آل اسحاق	مشاور	استادیار	دانشگاه الزهرا	
دکتر زهرا سادات میرهاشمی	داور داخلی	استادیار	دانشگاه الزهرا	
دکتر سیدمسلم حسینی	داور خارجی	استادیار	دانشگاه الزهرا	

نام و نام خانوادگی استاد ناظر: زهرا سادات میرهاشمی امضا و تاریخ

۱۴۰۱/۰۶/۲۷

* این کاربرگ پس از تکمیل توسط هیأت داوران و تایید استاد ناظر طبق راهنمای نگارش پایان نامه در
نسخه صحافی شده پایان نامه درج می گردد اما به عنوان مدرک فراغت از تحصیل در مقطع کارشناسی
ارشد فاقد اعتبار است.

تقدیم

تقدیم به پدر و مادر عزیز و مهربانم به پاس زحمات بی دریغشان

به همسرم، اسطوره زندگی ام، پناه خستگی‌هایم و امید بودنم..

سپاسگزاری

تشکر قلبی و لسانی خود را از اساتید عالی قدر خانم دکتر فریبا حاجیعلی و خانم دکتر زهرا آل اسحق خوئینی که زحمت راهنمایی و مشاوره این پایان نامه را عهده دار گردیدند و در تمامی مراحل انجام این پژوهش از راهنمایی های مدبرانه ایشان استفاده نمودم ابراز می دارم و توفیقات روز افزون ایشان را توأم با صحت و سعادت خواستارم. از اساتید محترم گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه الزهرا که در طول دوران تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد در محضرشان علم آموزی نمودم کمال تشکر و امتنان را دارم و برای ایشان از خداوند سلامت و سعادت ابدی را خواهانم.

چکیده

امروزه به علت روزآمدی شیوه‌های پاسخ‌دهی به پدیده مجرمانه، ممکن است در برهه‌ای از زمان، اجرای برخی از کیفرها به علت جلب مصالح بالاتر یا دفع مفاسد مهم‌تر، به تشخیص حاکم اسلامی متوقف گردد. حاکم جامعه اسلامی با در دست داشتن دو نهاد مهم «حکم ثانوی» و «حکم حکومتی» می‌تواند برخی از احکام را به صورت موقت متوقف کرده یا شیوه اجرای آن را تغییر دهد. در این بین عنصر «مصلحت» نیز رخصت انعطاف‌پذیری به مجازات‌های اسلامی خاصه اعمال کیفر سلب حیات را داده است. نتایج پژوهش پیش رو حاکی از این است که ضوابط مصلحت در اجرای احکام با احتساب مقتضای زمانی و مکانی شامل لزوم هماهنگی و همسویی با مقاصد شرع، موافقت با ارزش‌ها و موازین اسلامی، لزوم عمومی بودن مصلحت، لزوم عقلانی بودن مصلحت، لزوم قطعی بودن، ضروری بودن و در نهایت رعایت اهم و مهم می‌باشد. قاعده احتیاط در دماء، قاعده ابتناء حدود بر مسامحه، اصل حقن دماء، قاعده درء و اصول سهولت و مدارا به عنوان قواعد و اصول فقهی حامی حق حیات مورد پذیرش اکثر فقهای امامیه محسوب می‌گردد. از منظر حقوقی نیز مبنای اخلاقی کیفر، مبنای عبرت‌آموزی و ارعاب‌انگیزی، مبنای بازسازی‌گارسازی اجتماعی بزهکار و مبنای سلب توان بزهکار به عنوان مبنای حقوقی اعمال کیفر و از دیدگاه هدف مجازات، مدل سزادهی، مدل درمانی-اصلاحی، مدل ترمیمی، مدل مدیریت ریسک جرم تحت عنوان مبنای حقوقی اعمال کیفر از منظر مدل پاسخگویی به مجازات مورد مطالعه دکترین حقوقی قرار گرفته است. در راستای جمع‌بندی ادله موافقان و مخالفان اجرا یا عدم اجرای مجازات‌های سالب حیات (اعدام) با تأکید بر مقتضیات زمانی، دلایلی همچون برقراری عدالت، تأمین عدالت در مجازات اعدام، عدالت در اعدام‌های قصاصی، عدالت در اعدام‌های مرتبط با جرایم جنسی، حفظ نظام اجتماعی، حق حیات (حفظ نفوس)، کانون خانواده (حفظ نسل)، برقراری امنیت، اعتقادات، پیشگیری از جرایم، تهذیب مجرم، تشریف و انتقام مورد استناد موافقان اجرای مجازات‌های سالب حیات (اعدام) بوده و دلایلی همچون عدم ارعاب و بازدارندگی، عدم حاکمیت دولت بر حق حیات شهروندان، عدم همسویی با مکتب عدالت ترمیمی و بازپروری بزهکاران، نقض اصول حاکم بر مجازات‌ها، مغایرت با احساس بشر دوستی، خطاپذیری محاکمات جنایی و همچنین نقض عمومات قرارداد اجتماعی؛ دست‌مایه‌ای در راستای عدم پذیرش اجرای مجازات‌های سالب حیات از سوی مخالفان می‌باشد. از سویی دیگر، چالش‌ها و ابهاماتی در راستای اجرای احکام سلب حیات به چشم می‌نماید که از جمله آن چالش مبنای جبران‌ناپذیری در مجازات سالب حیات، چالش‌های بشردوستانه در اعمال مجازات سالب حیات، ابهام پیرامون فرض عدم کارکرد مجازات‌های حدی سالب حیات، خلأهای پیرامون پیامد لغو مجازات سلب حیات، ابهامات موجود در نحوه اعمال مجازات سلب حیات، ابهامات در خصوص حدود اختیار حاکم در شیوه اجرای اعدام، چالش عدم جایگزین مناسب برای اعمال مجازات سلب حیات می‌باشد که ارائه راهکارهایی همچون تغییر در شیوه استنباط احکام، توجه به عقل به عنوان یکی از منابع استنباط احکام و تخصصی شدن اجتهاد و شورای فقهی در خصوص اجرای احکام حکومتی از طرق برون‌رفت از چالش‌ها و معضلات می‌باشد که در کارآمدی و روزآمد شدن احکام فقهی در لوای فقه پویا موثر است. یافته‌های تحقیق پیش رو حاکی از این است که در احکام شرعی و جزایی اسلام، مقتضیات زمان به معنای نیازهای واقعی و منطقی جامعه بشری در هر دوران مورد توجه قرار گرفته و بر تمامی احکام شرعی خاصه احکام جزایی و سیاست کیفری تأثیر می‌گذارد. بر همین مبنای مصلحت‌سنجی در حقوق جزایی اسلام خصوصاً اعمال کیفرهای سالب حیات، ضمن رعایت اقتضائات زمانی، از یک منظر لازم و فرصت است و از دیگر سو چالش و تهدید به شمار می‌رود. پژوهش پیش رو در چهار فصل مجزا تدوین گشته که پس از بیان کلیات تحقیق که شامل مفهوم‌شناسی، ادبیات تحقیق، روند پژوهی تاریخی و پیشینه موضوع است در فصل دوم به تحلیل مبنای فقهی حقوقی تأثیر مقتضیات زمانی بر مجازات‌های سالب حیات پرداخته و فصل سوم نیز در راستای تحلیل محتوا و بررسی امکان سنجی در تأثیر مقتضیات زمانی به تبیین ادله موافقان و مخالفان اجرا یا عدم اجرای مجازات‌های سالب حیات با تأکید بر مقتضیات زمانی اختصاص یافته است. در خاتمه نگارنده با روش توصیفی تحلیلی به بررسی خلأها و چالش‌های پیرامون اعمال مجازات‌های سالب حیات و ارائه راهکارهایی در راستای مرتفع نمودن چالش‌های موجود پرداخته است.

کلیدواژه‌ها: مقتضیات زمان، مجازات سلب حیات، قتل، قصاص، اعدام

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

مقدمه	۲۲
۱-۱-۱- مبادی نظری تحقیق	۲۳
۱-۱-۱-۱- بیان مسأله	۲۳
۱-۱-۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۲۵
۱-۱-۱-۳- سوالات تحقیق	۲۶
۱-۱-۱-۴- فرضیه های تحقیق	۲۶
۱-۱-۱-۵- پیشینه تحقیق	۲۶
۱-۱-۱-۶- اهداف تحقیق	۳۱
۱-۱-۱-۷- روش تحقیق	۳۲
۱-۱-۱-۸- جنبه نوآوری تحقیق	۳۲
۱-۱-۱-۹- ساختار تحقیق	۳۳
۱-۲- مفهوم شناسی و ادبیات تحقیق	۳۳
۱-۲-۱- مفهوم جرم و مجازات	۳۳
۱-۲-۲- مفهوم اعدام و سلب حیات	۳۴
۱-۲-۲-۱- مفهوم اعدام	۳۵
۱-۲-۲-۲- مفهوم سلب حیات	۳۵
۱-۲-۳- مفهوم قتل	۳۶
۱-۲-۴- مفهوم قصاص	۳۸
۱-۲-۵- مفهوم مقتضیات زمان و مکان	۳۸
۱-۳- روند پژوهی تاریخی و پیشینه موضوع	۴۰
۱-۳-۱- پیشینه تاریخی کیفر سلب حیات در اسلام	۴۱
۱-۳-۱-۱- قبل از اسلام	۴۱
۱-۳-۱-۲- بعد از اسلام	۴۲
۱-۳-۲- پیشینه تقنینی اعمال مجازات سلب حیات در ایران	۴۳
۱-۳-۲-۱- قبل از انقلاب	۴۳

- ۲-۳-۱- بعد از انقلاب..... ۴۵
- ۳-۳-۱- در سایر نظام های حقوقی رایج در دنیا..... ۴۶
- نتیجه گیری فصل..... ۴۸

فصل دوم: تحلیل مبانی فقهی حقوقی تأثیر مقتضیات زمانی بر مجازات‌های سالب حیات

- ۲-۱- مبانی فقهی..... ۵۲
- ۲-۱-۱- تأثیر مقتضیات زمان بر سیاست کیفری اسلام..... ۵۲
- ۲-۱-۱-۱- اسلام و مقتضیات زمان..... ۵۳
- ۲-۱-۱-۲- نقش مقتضیات زمان و مکان در کلام و سیره معصومین (ع)..... ۵۵
- ۲-۱-۱-۳- جایگاه مقتضیات زمان و مکان در تعبیر فقها..... ۵۶
- ۲-۱-۱-۴- تأثیر مقتضیات زمان بر احکام شرع..... ۵۸
- ۲-۱-۱-۴-۱- مقتضیات زمان و ملاک احکام در اندیشه حضرت امام خمینی (ره)..... ۵۹
- ۲-۱-۱-۴-۲- مقتضیات زمان و ملاک احکام از منظر شهید صدر..... ۶۱
- ۲-۱-۲- نقش مصلحت در اقتضا زمانی در نظام جزایی اسلام..... ۶۲
- ۲-۱-۲-۱- امکان سنجی اجرای احکام حکومتی بر پایه مصلحت..... ۶۲
- ۲-۱-۲-۲- ضوابط مصلحت در اجرای احکام با احتساب مقتضای زمانی و مکانی..... ۶۴
- ۲-۱-۲-۲-۱- لزوم هماهنگی با مقاصد شریعت..... ۶۵
- ۲-۱-۲-۲-۲- موافقت با موازین و ارزش های اسلامی..... ۶۶
- ۲-۱-۲-۲-۳- لزوم عمومی بودن مصلحت..... ۶۷
- ۲-۱-۲-۲-۴- لزوم عقلانی بودن مصلحت..... ۶۹
- ۲-۱-۲-۲-۵- لزوم قطعی بودن..... ۷۰
- ۲-۱-۲-۲-۶- ضروری بودن..... ۷۰
- ۲-۱-۲-۲-۷- رعایت اهم و مهم..... ۷۱
- ۲-۱-۳- قواعد و اصول فقهی حامی حق حیات..... ۷۱
- ۲-۱-۳-۱- قاعده احتیاط در دماء..... ۷۱
- ۲-۱-۳-۲- قاعده ابتناء حدود بر مسامحه..... ۷۲
- ۲-۱-۳-۳- اصل حقن دماء..... ۷۳
- ۲-۱-۳-۴- قاعده درء..... ۷۳

- ۵-۳-۱-۲- اصول سهولت و مدارا..... ۷۴
- ۲-۲- مبانی حقوقی ۷۵
- ۱-۲-۲- تحلیل محتوای اصول حاکم و مبانی حقوقی مرتبط با موضوع در نظام حقوقی ایران و قوانین موجود..... ۷۵
- ۱-۲-۱-۱- مبانی حقوقی اعمال کیفر از منظر هدف مجازات..... ۷۵
- ۱-۲-۱-۱-۱- مبانی اخلاقی کیفر..... ۷۵
- ۱-۲-۱-۱-۲- مبانی عبرت آموزی و ارباب انگیزی..... ۷۶
- ۱-۲-۱-۱-۳- مبانی بازسازگاری اجتماعی بزهکار..... ۷۷
- ۱-۲-۱-۱-۴- مبانی سلب توان بزهکار..... ۷۹
- ۱-۲-۲-۱-۲- مبانی حقوقی اعمال کیفر از منظر مدل پاسخگویی به جرم..... ۷۹
- ۱-۲-۱-۲-۱- مدل سزادهی ۸۰
- ۱-۲-۱-۲-۲- مدل درمانی - اصلاحی..... ۸۰
- ۱-۲-۱-۲-۳- مدل ترمیمی..... ۸۱
- ۱-۲-۱-۲-۴- مدل مدیریت ریسک جرم..... ۸۳
- ۲-۲-۲- مبانی حقوقی در نظام حقوق بین الملل..... ۸۳
- ۲-۲-۲-۱- کشورهای اروپای غربی..... ۸۶
- ۲-۲-۲-۲- کشورهای اروپای شرقی (سوسیالیستی)..... ۸۸
- ۲-۲-۲-۳- در کشورهای اسلامی عرب زبان..... ۹۰
- نتیجه گیری فصل..... ۹۳

فصل سوم: تحلیل محتوا و بررسی امکان سنجی در تأثیر مقتضیات زمانی

- ۱-۳- تبیین فقهی حقوقی تأثیر مقتضیات زمان بر تعیین و اعمال واکنش اجتماعی..... ۹۶
- ۱-۳-۱- چگونگی تأثیر مقتضیات زمان بر تعیین واکنش اجتماعی در فقه و حقوق..... ۹۶
- ۱-۳-۱-۱- موقعیت سنجی و روزآمدی در حدود..... ۹۶
- ۱-۳-۱-۱-۱- عدم اجرای حدود در سرزمین دشمن..... ۱۰۱
- ۱-۳-۱-۱-۲- اجرای حد بر بیمار..... ۱۰۳
- ۱-۳-۱-۱-۳- انکار پس از اقرار(عدم اجرای حد بر مقرر)..... ۱۰۴
- ۱-۳-۱-۱-۴- عدم اجرای حد بواسطه توبه..... ۱۰۴
- ۱-۳-۱-۱-۲- موقعیت سنجی و روزآمدی در قصاص..... ۱۰۵

- ۳-۱-۱-۳- موقعیت سنجی و روزآمدی در تعزیرات..... ۱۰۶
- ۳-۱-۲- تاثیر مقتضیات زمان بر اعمال واکنش اجتماعی و تبیین حدود و شرایط روزآمدی اعمال واکنش اجتماعی در فقه و حقوق ایران..... ۱۰۹
- ۳-۱-۲-۱- بیان تاثیر مقتضیات زمان بر اعمال واکنش اجتماعی..... ۱۰۹
- ۳-۱-۲-۱-۱- تئوری ثبات..... ۱۱۰
- ۳-۱-۲-۱-۲- تئوری انعطاف..... ۱۱۲
- ۳-۱-۲-۲- تبیین حدود و شرایط روزآمدی اعمال واکنش اجتماعی..... ۱۱۴
- ۳-۱-۲-۲-۱- توجه به ملاک حکم..... ۱۱۴
- ۳-۱-۲-۲-۲- مجازات سلب حیات به عنوان حکم حکومتی (لحاظ موقعیت و مصلحت دولت اسلامی)..... ۱۱۶
- ۳-۱-۳- نقش افکار عمومی در امکان جرم انگاری، اجرا یا عدم اجرای کیفر سالب آزادی..... ۱۱۸
- ۳-۱-۳-۱- تاثیر وجدان جمعی و ذهنیت کیفری حاکم بر جامعه..... ۱۱۹
- ۳-۱-۳-۲- شناسایی حساسیت های اجتماعی بر واکنش نظام کیفری..... ۱۲۰
- ۳-۲- تبیین ادله موافقان و مخالفان اجرا یا عدم اجرای مجازات های سالب حیات با تاکید بر مقتضیات زمانی..... ۱۲۱
- ۳-۲-۱- تبیین لزوم اعمال مجازات سلب حیات با توجه به مقتضیات زمان از دیدگاه موافقان..... ۱۲۱
- ۳-۲-۱-۱- برقراری عدالت..... ۱۲۲
- ۳-۲-۱-۲- تامین عدالت در مجازات اعدام..... ۱۲۴
- ۳-۲-۱-۲-۱- عدالت در اعدام های قصاصی..... ۱۲۴
- ۳-۲-۱-۲-۲- عدالت در اعدام های مرتبط با جرایم جنسی..... ۱۲۷
- ۳-۲-۱-۳- حفظ نظام اجتماعی..... ۱۲۹
- ۳-۲-۱-۳-۱- حق حیات (حفظ نفوس)..... ۱۳۰
- ۳-۲-۱-۳-۲- کانون خانواده (حفظ نسل)..... ۱۳۳
- ۳-۲-۱-۳-۳- امنیت..... ۱۳۴
- ۳-۲-۱-۳-۴- اعتقادات..... ۱۳۶
- ۳-۲-۱-۴- پیشگیری از جرائم..... ۱۳۸
- ۳-۲-۱-۵- تهذیب مجرم..... ۱۴۲
- ۳-۲-۱-۶- تشفی و انتقام..... ۱۴۶
- ۳-۲-۲- تبیین ادله مخالفان اجرای مجازات سالب حیات و روزآمدی آن..... ۱۵۰
- ۳-۲-۲-۱- نقض عمومات قرارداد اجتماعی..... ۱۵۰

۱۵۱	.....خطاپذیری محاکمات جنایی
۱۵۱	.....۳-۲-۲-۳- مغایرت با احساس بشر دوستی
۱۵۲	.....۳-۲-۲-۴- نقض اصول حاکم بر مجازات‌ها
۱۵۴	.....۳-۲-۲-۵- عدم ارعاب و بازدارندگی
۱۵۵	.....۳-۲-۲-۶- عدم حاکمیت دولت بر حق حیات شهروندان
۱۵۵	.....۳-۲-۲-۷- عدم همسویی با مکتب عدالت ترمیمی و بازپروری بزهکاران
۱۵۵	.....۳-۲-۲-۸- سلب حیات در سامانه سزاگرایی
۱۵۵	.....۳-۲-۲-۸-۱- سلب حیات در پرتو عدالت سزاگرایی
۱۵۶	.....۳-۲-۲-۸-۲- سلب حیات در پرتو سزاگرایی بیانی (اعلامی)
۱۵۸	.....نتیجه گیری فصل
فصل چهارم: بررسی خلأها و چالش‌ها پیرامون اعمال مجازات‌های سالب حیات و ارائه راهکار حل معضلات	
۱۶۰	.....۴-۱- تبیین چالش‌های پیرامون مبنای اعمال مجازات سالب حیات در فقه و حقوق
۱۶۰	.....۴-۱-۱- چالش مبنای جبران ناپذیری در مجازات سالب حیات
۱۶۰	.....۴-۱-۱-۱- قاعده شر قلیل و نفع کثیر برای جامعه (دفع افسد به فاسد)
۱۶۳	.....۴-۱-۱-۲- عدم اجرای عدالت به دلیل جبران ناپذیری
۱۶۶	.....۴-۱-۲- چالش‌های بشردوستانه در اعمال مجازات سالب حیات
۱۶۸	.....۴-۲- ابهام پیرامون فرض عدم کارکرد مجازات‌های حدی سالب حیات
۱۷۰	.....۴-۳- چالش‌های پیرامون پیامد لغو مجازات سلب حیات
۱۷۱	.....۴-۴- مجازات سلب حیات و چالش در راستای تأمین اهداف کلان دین (مقاصد شریعت)
۱۷۵	.....۴-۵- ابهامات و چالش‌های موجود در نحوه اعمال مجازات سلب حیات
۱۷۶	.....۴-۵-۱- ابهامات و چالش‌ها در خصوص حدود اختیار حاکم در شیوه اجرای اعدام
۱۷۷	.....۴-۵-۱-۱- دیدگاه حصری بودن روش‌های اعدام
۱۷۷	.....۴-۵-۱-۲- دیدگاه غیر حصری بودن روش‌های اعدام
۱۸۰	.....۴-۵-۲- چالش‌های موجود در اجرای کیفر سلب حیات برخی از جرایم خاص
۱۸۰	.....۴-۵-۲-۱- رجم
۱۸۰	.....۴-۵-۲-۱-۱- چالش موجود در کیفر رجم
۱۸۱	.....۴-۵-۲-۱-۲- ارائه راهکار برون رفت از چالش موجود

۱۸۲	۴-۵-۲-۲-قتل در فراش.....
۱۸۲	۴-۵-۲-۲-۱-چالش موجود در قتل در فراش.....
۱۸۳	۴-۵-۲-۲-۱-۱-عدم ایجاد منفعت و ضرورت اجتماعی.....
۱۸۴	۴-۵-۲-۲-۱-۲-امکان سوء استفاده از مجوز قانونگذار.....
۱۸۵	۴-۵-۲-۲-۱-۳-بوجود آمدن انتقام خصوصی.....
۱۸۶	۴-۵-۲-۲-۲-ارائه راهکار برون رفت از چالش موجود.....
۱۸۶	۴-۵-۲-۳-مجازات سلب حیات (اعدام) در جرایم مواد مخدر.....
۱۸۶	۴-۵-۲-۳-۱-چالش موجود در کیفر اعدام در جرایم مواد مخدر.....
۱۸۷	۴-۵-۲-۳-۲-ارائه راهکار برون رفت از چالش موجود.....
۱۸۷	۴-۶-چالش عدم جایگزین مناسب برای اعمال مجازات سلب حیات و ارائه راهکار.....
۱۸۷	۴-۶-۱-تبیین چالش.....
۱۸۸	۴-۶-۲-ارائه راهکار در جهت برون رفت از چالش موجود.....
۱۸۸	۴-۶-۲-۱-توجه به عقل به عنوان یکی از منابع استنباط احکام.....
۱۸۹	۴-۶-۲-۲-تخصصی شدن اجتهاد و شورای فقهی.....
۱۹۰	نتیجه گیری.....
۱۹۳	پیشنهادها و ارائه راهکارها.....
۱۹۷	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۰۵	Abstract.....

فهرست نشانه های اختصاری

قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا
قانون آیین دادرسی کیفری	ق.آ.د.ک
قانون مجازات عمومی	ق.م.ع
رجوع کنید	ر.ک
نگاه کنید	ن.ک
بدون تاریخ	بی تا

فصل اول

کلیات

مقدمه

حیات، از حقوق اولیه و مسلم انسان است و کرامت انسان بنابر آیه شریفه «و لقد کرمننا بنی آدم» مانع از آن خواهد بود که اختلاف در برخی امور همچون عقیده و نژاد بتواند سبب نادیده انگاشتن این حق قرار بگیرد. دفاع از این حق تا زمانی که در تزامم با ارزش‌ها و حقوق دیگر قرار نگیرد، به لحاظ نظری و عملی آنچنان محل اختلاف نیست لکن در مقام تزامم، مسائل گوناگون به تهدید این حق می‌پردازند که لازم است مورد بررسی قرار گیرند. از سویی دیگر مجازات به عنوان نهادی پویا و تحول‌پذیر در عدالت کیفری، همواره تحت تاثیر مؤلفه‌های گوناگون در معرض تغییر و تحول است. در احکام شرعی اسلام و از جمله احکام جزایی و سیاست کیفری، مقتضیات زمان به معنای نیازهای واقعی و منطقی جامعه بشری، در هر دوران مورد توجه قرار گرفته و بر تمامی احکام شرعی و خاصه احکام جزایی و سیاست کیفری تأثیر می‌گذارد. سیاست و مقصود اسلام از وضع احکام کیفری، حفظ ارزش‌هایی همچون جان، مال، عقل، دین، نسب، پیشگیری از وقوع جرم، اجرای عدالت و دوری از خشونت در اعمال کیفرها و اصلاح مجرمین می‌باشد. از مبانی محکم و اساسی نظیر رحمت، عدالت، مصلحت و حکمت می‌توان اصول مسلم و قطعی را استخراج نمود که بر مجازات‌های اسلامی حکومت می‌نماید؛ که در بین عناصر مطروحه، عنصر «مصلحت» فرصت و بستر انعطاف‌پذیری به مجازات‌های اسلامی خصوصاً کیفر اعدام را داده است. بر همین اساس، مصلحت‌سنجی در حقوق کیفری اسلام خاصاً مجازات‌های سالب حیات و با نظر گرفتن اقتضائات زمان، هم فرصت و لازم است و هم از منظری دیگر، تهدید به شمار می‌رود، به عبارت دیگر مصلحت‌سنجی در قانون‌گذاری کیفری، همانند شمشیر دو دم، علاوه بر ثمرات زیاد، آثار سوئی نیز دارد که صرفاً با رعایت ضوابط و اصول پیش بینی شده، اعم از شکلی و ماهوی، می‌توان از آثار منفی آن کم نمود. به نظر در این بین در عصر کنونی لازم است به عنصر مصلحت و همچنین فلسفه کیفر و مجازات به عنوان عواملی در راستای قانون‌گذاری کارآمد و متناسب با مقتضیات مکان و زمان توجه ویژه کرد. کیفر اعدام در عصر کنونی با چالش‌های متعددی از سوی مخالفان مواجه گردیده که در این تحقیق مورد بررسی و تبیین قرار گرفته است و سعی شده دلایل عقلی، فقهی و حقوقی آن مورد بررسی قرار گیرد. این موضوع که آیا کیفر اعدام با توجه به معیارهای سلب حیات انسان در عصر کنونی توجیه پذیر است یا خیر؟ و این مجازات عامل بازدارنده و مفید بوده یا عامل خشونت‌زا؟ یکی از سوالات مهم تحقیق بشمار می‌رود. در این پژوهش سعی و تلاش گردیده پاسخ‌های قرین منطق به اشکالات و شبهات وارده از لسان فقها و علمای فن داده شود که این پاسخ‌ها برگرفته از آیات، روایات و فقه اسلامی است و مقصود آن اثبات حقانیت این کیفر است. مع الوصف؛ اعمال مجازات سلب حیات در حقوق کیفری ایران، به عنوان شدیدترین نوع پاسخ سیستم عدالت کیفری به جرم، در جرایم مستوجب حد،